

KONFLIKT LOAJALIT. POSTOJE SLOVENSKÉHO EPISKOPÁTU V PROCESU SLOŽITÉHO PROVÁDĚNÍ MODU VIVENDI 1928–1935

EVA HAJDINOVÁ

HAJDINOVÁ, Eva. Conflict of Loyalties. Attitudes of the Slovak Episcopate During the Complicated Negotiation of the Modus Vivendi Agreement 1928–1935. *Historický časopis*, 2019, 67, 1, pp. 53-81, Bratislava.

Within the framework of conflicts of loyalties, the author analyses the variable attitudes of the Slovak episcopate between 1928 and 1934 towards the complex negotiations regarding the application of the Modus vivendi agreement. In the unstable post-war social, political and economic climate, the Czechoslovak state imposed a sequester on the Slovak ecclesiastical estates. This progressively caused dissatisfaction, scepticism, and distrust amongst Slovak church dignitaries; leading to severe complaints to the Vatican against the Czechoslovak government by representatives of the Catholic Church in Slovakia, led by the Bishop of Spiš, Msgr. Ján Vojtaššák. The conflict within the state culminated in secret negotiations that took place in December 1932 and June 1934 between the Slovak bishops and the Archbishop of Esztergom Jusztinián Serédi.

Keywords: Modus vivendi. Slovak episcopate. Diocesan boundaries. Relations between Czechoslovakia and the Holy See. Administration of Church estates. Loyalty.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2019.67.1.3>

Od počátku vzniku Československa byly nastoleny nesnadné otázky týkající se postoje státu ke katolické církvi a zároveň problém postavení Slovenska a Podkarpatské Rusi v rámci nového státu. Katolická církev měla ovšem, na rozdíl od Čech, na Slovensku vlivnější postavení. V porevolučním období Češi Slovákům direktivně poskytli kulturně-politickou a společenskou pomoc a spolupráci, jejíž nedílnou součástí byla snaha zachování vlivu státu v římsko-katolické církvi. Toto úsilí způsobilo četné problémy mezi slovenskými církevními hodnostáři a státem. Některé přetrvaly jako dlouholeté neshody církevních představitelů vůči centrální vládě.

Vývoj vztahu Československa vůči katolické církvi a věřícím s velkou pozorností a nemalými obavami sledoval Svatý stolec. K tématu tohoto procesu vyšlo v posledních letech několik studií. Jejich závěry mimo jiné ukazují, že slovenští katolíci nebyli připraveni dostatečně pohotově reagovat na sekularizační změny, které po roce 1918 nastaly. Tento text se zaměří na poněkud odlišný problém,

a to na stanoviska slovenského vyššího kléru k provádění dohody o *modu vivendi*, který ČSR na sklonku roku 1927 uzavřelo se Svatým stolcem. Po roce 1918 došlo na celém území Československa k obměně vysoké církevní hierarchie, která neměla jen generační, ale předně národnostní a sociální rozměr. V odborné literatuře se často objevuje interpretace ukazující mnohé slovenské duchovní, včetně nejvyšší církevní hierarchie jako aktivní zastánce slovenské autonomistické opozice.¹ Vyšší klérus stejně jako obyčejní věřící a kněží často vnímal pražská centrální rozhodnutí jako diktát ohrožující prosperitu církve. Stát měl, naopak, mnoho výhrad vůči inherenci církevních hodnostářů do svých pravomocí. Jako protivládní akt chápali mnozí členové tehdejší celonárodní koalice a zejména sociálnědemokratický tisk vydání společného pastýřského listu slovenským episkopátem na sklonku listopadu 1924, který se vymezoval vůči nekřesťanským pokrokářským spolkům, včetně Sokola, kritizoval a nepřímou odsuzoval celkovou náboženskou situaci v republice.² Byly dokonce zvažovány postihy proti biskupům a kněžím šířícím tento list, ve smyslu přestupku pobuřování, překročení volebního zákona či dokonce zákona o ochraně republiky. Nakonec se k nim ovšem nepřistoupilo.

Převrat podzimu 1918 postavil církev před nové otázky a jednou ze zásadních byla loajalita k novému státu.³ Jednalo se o horizontální typ loajality, která měla duchovní vést k pocitu sounáležitosti s československou státotvornou ideou. Nezřídká se ovšem dostávala do konfliktu s loajalitou vertikální, jež hodnostáře zavazovala k poslušnosti vůči jejich církevním nadřízeným. Za výlučnou loajalitu k církvi, a předně k římské kúrii, očekávali duchovní ochranu před skutečným nebo fiktivním ohrožením svých výsad. Neochota či přímo odmítání „politické“ poslušnosti republice pak jednoznačně souvisely s autoritářským sebepojetím duchovních jakožto společenského stavu, který se stále častěji cítil odstaven od možnosti iniciovat a ovlivnit společenské změny.⁴

-
- 1 Například PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav. *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2012, s. 125 nn. ISBN 9788086495736; BARTLOVÁ Alena. *Andrej Hlinka*. Bratislava: Obzor, 1997, s. 89-106. ISBN 8021502045 či starší práce KRAMER, Juraj. *Iredenta a separatizmus v slovenskej politike*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1957. Velká část církevní hierarchie se nicméně nadále podle hesla „nemůžeš sloužit dvěma pánům“ snažila zamezit angažovanosti slovenských kleriků v politice.
  - 2 PEHR – ŠEBEK, ref. 1, s. 129-133. List byl ovšem primárně namířen proti aktivitám socialistů a komunistů. K tomu nedávno např. ŠTOFANÍK, Jakub. *Medzi krížom a kladivom: recepcia sociálneho myslenia v katolíckej cirkvi v prvej polovici 20. storočia*. Praha: Filozofická fakulta UK, 2017, s. 122-126. ISBN 9788073087197.
  - 3 SCHULZE WESSEL, Martin (Hg.). *Loyalitäten in der Tschechoslowakischen Republik 1918–1938. Politische, nationale und kulturelle Zugehörigkeiten*. München: Collegium Carolinum, 2004. ISBN 3486575872.
  - 4 FASORA, Lukáš et al. *Kněžské identity v českých zemích. 1820–1938*. Praha: NLN, 2017,

Analytický koncept konfliktu loajalit nabízí užitečný nástroj komplexně a nezaopatě interpretovat názorová stanoviska a kroky slovenského episkopátu. Zánik starých monarchií umocnil tradiční rozporuplný postoj církve v otázce poslušnosti vůči církevní versus sekulární hierarchii. V ideálním, ovšem těžce dosažitelném případě, měli duchovní prokazovat loajalitu jak nejvyšším představitelům katolické církve, tak také vysokým činitelům státu, jehož se stali součástí. Tento nesnadný závazek přitom do značné míry ovlivňovaly zásahy křesťanských politických stran, předně Československá strana lidová a Slovenská strana ľudová (SLS).⁵

Jakkoli se katoličtí hodnostáři na Slovensku projevovali jako nelehký aktér vyjednávání o novém uspořádání církevních poměrů v zemi, je třeba korigovat jednostranné a zjednodušené interpretace týkající se jejich protivládních a protičeských postojů. V čase převratu usiloval o konsolidaci církevních poměrů na Slovensku a dosažení loajality duchovních k novému státnímu útvaru ostatně sám předseda SLS Andrej Hlinka. V roce 1923 podali slovenští biskupové u papeže stížnost na římskokatolického kněze a politika Františka Jehličku,⁶ jenž byl od roku 1919 výrazným stoupencem autonomistické promaďarsky orientované politiky. Obvinili jej z pokusu o rozbití státu, distancovali se od něj a žádali pro něj církevní trest.⁷ Postoje slovenského episkopátu vůči novému státnímu zřízení byly nicméně velmi proměnlivé v čase a mnohdy rozporuplné.

Církevní a náboženské poměry v ČSR po roce 1918

Jedním z cílů poválečného Československa bylo posílit státní suverenitu založenou na ideji tzv. čechoslovakismu. Nejprve bylo zapotřebí ustanovit a upevnit státní hranice. Bylo přitom žádoucí, aby se hranice církevních celků upravily tak, aby co nejvíce odpovídaly hranicím státu. Definováním nových diecézních

---

s. 7-13. ISBN 9788074225673.

- 5 Slovenský politický katolicismus v podobě Hlinkovy SES stál s výjimkou let 1927–1929 v ostré opozici vůči vládám první republiky. LETZ, Robert – MULÍK, Peter – BARTLOVÁ, Alena. *Slovenská ľudová strana v dejinách 1905–1945*. Martin: Matica slovenská, 2006. ISBN 8070908270.
- 6 Jako poslanec ľudové strany byl František W. Jehlička účastníkem českého krajinského hnutí za první světové války. Byl spoluautorem *Memoranda slovenského národa* a od roku 1919 působil v zahraničí, kde se zasazoval o rozchod s Čechy a návrat Slovenska pod Svatostěpánskou korunu. Na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století publikoval řadu jasně protičeskoslovensky a autonomisticky orientovaných brožur, které šířil v politických kruzích dohodových mocností a taktéž u Svatého stolce. Srov. soubor Jehličkovy korespondence a jeho tisků v archivu Segreteria di Stato, fondo Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari (dále S. RR. SS., f. AA. EE. SS.), fasc 27, pos 16.
- 7 ISTVÁN, Janek. František Jehlička and his activity in support of the Hungarian revision in Czechoslovakia in 1919–1938. In *Dvacáté století*, 2015, roč. 7, č. 2, s. 43-55. ISSN 2336-6656.

hranic mělo dojít k vyloučení přetrvávání jurisdikce biskupů a řeholních představitelů sídlících mimo ČSR na československém území. Tito převážně maďarskojazyční hodnostáři měli být na Slovensku nahrazeni česky a slovensky hovořícími duchovními, loajálními ke státu a jeho centralistické politice.⁸ Nesnadný a zdoluhavý proces obsazování slovenských biskupských stolců je v literatuře posledních let dobře známým a zpracovaným tématem.⁹ Státní činitelé se snažili, aby byli noví ordináři vybráni z řad provládně smýšlejících kněží, kteří měli do budoucna garantovat vzájemnou spolupráci, a v podstatě umenšovat vliv SLS.¹⁰ Svátý stolec zaujal vůči vývoji na Slovensku oficiálně nestranné stanovisko bez zjevných náznaků podpory slovenské autonomie. Skrze svůj nárok definitivního výběru a nominace biskupů však ve skutečnosti volbě vládou preferovaných kandidátů bránil. Související otázka nového diecézního rozhraničení se od počátku protahovala kvůli stížnostem maďarské vlády, respektive maďarské církve vůči Československu a protikladným majetkovým nárokům československé strany. Československá vláda totiž po válce zabrala na slovenském území všechny velkostatky ostříhomského arcibiskupství a kapituly, dále majetky ostříhomských benediktinů a cisterciáků a konečně pozemky náboženských a vzdělávacích nadací.¹¹ Jednání o finální podobu československých diecézí se pro nejednoznačný postoj Vatikánu pobouřeného Marmaggiho aférou v létě 1925 fakticky zastavila.¹² Obnovena byla teprve na počátku roku 1927 a na počátku roku 1928 byla završena parafováním *modu vivendi*.¹³

Po vzniku ČSR pobývaly na celém území Slovenska asi 2 miliony katolíků, z nichž polovina žila v oblastech dřívější ostříhomské a satumarské diecéze. Po roce 1918 tak jedna třetina nově ustanoveného slovenského území spadala pod církevní správu ostříhomské arcidiecéze, jejíž ordinář a primas sídlil v Maďar-

8 HRABOVEC, Emília. Slovensko a Svätá stolica 1918 – 1939 v kontexte medzinárodných vzťahov. In DOBROTKOVÁ, Marta – KOHÚTOVÁ, Mária (ed.). *Slovensko a Svätá stolica*. Trnava: Slovenský historický ústav v Ríme; Trnavská univerzita, 2008, s. 184-220, zde s. 186. ISBN 9788080822385.

9 Kromě výše uvedené studie (ref. 8), například PEHR – ŠEBEK, ref. 1 s. 92-102 či ŠMÍD, Marek. *Apoštolský nuncijs v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920–1950*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015, s. 182-193. ISBN 9788073253622.

10 HRABOVEC, ref. 8, s. 196.

11 Stalo se tak na základě zákona o mimořádných přechodných ustanoveních na Slovensku (č. 64/1918 Sb.). Viz níže.

12 V letech 1921–1925 působila v Praze československo-maďarská subkomise pro církevní záležitosti, kde zasedali zástupci obou stran a měli řešit nevyjasněné otázky ve vzájemných církevních vztazích. K žádné jednoznačné dohodě však nakonec nedošlo. PEHR – ŠEBEK, ref. 1, s. 104.

13 ŠMÍD, ref. 9, s. 180.

sku.¹⁴ Zbytek slovenských katolíků patřil do oblasti pěti diecézí. Po měsících složitých vyjednávání byl Michal Bubnič jmenován apoštolským administrátorem pro rožňavskou diecézi (1925–1945)¹⁵ a Jozef Čárský (1925–1962) administrátorem pro košickou diecézi. V květnu 1922 byl ustanoven apoštolský administrátor se sídlem v Trnavě, jenž měl do doby vytvoření nové diecéze, spravovat a duchovně zaopatřovat oblast dřívějšího ostříhomského arcibiskupství na Slovensku. Stal se jím Pavol Jantusch (1922–1947). Karol Kmeťko (1921–1948) obsadil místo nitranského biskupa, Marián Blaha (1921–1943) banskobystrického biskupa a Ján Vojtaššák (1921–1965)¹⁶ spišského biskupa. Tři poslední uvedení byli prvními slovenskými římskokatolickými biskupy vysvěcenými po vzniku republiky. Slavnostní akt proběhl v Nitře 13. února 1921.¹⁷ Společné svěcení se stalo významnou událostí celostátního charakteru. Přítomni byli nejen představitelé církve, ale též celá řada československých politiků. Nitra tehdy prožila velkolepou oslavu křesťanské minulosti Slovenska a staroslověnské tradice, jež byla pojata jako tradice slovenská a odkazovala k svébytnosti nitranského biskupství a knížectví. Průběh ceremonie svěcení jako by do budoucna předznamenal linii národně sebevědomého chování některých slovenských biskupů v meziválečném období. Jejich veřejné vystupování a jednání v mnoha ohledech skutečně nesplňovaly požadavek loajality, kterou si často nekriticky a maximalisticky nárokovali čeští vedoucí političtí činitelé.

Přes odlišnost v individuálních povahách lze v profilech a počinech výše jmenovaných slovenských apoštolských administrátorů zpozorovat četné podobné prvky. Charakterizoval je spíše prostý společenský původ. Skrze nabitě teologické vzdělání byli všichni více či méně spjati s Uherskem. Ještě před koncem války se ovšem angažovali v národnostně osvobozujícím společenském životě.

14 V letech 1914–1927 byl ostříhomským arcibiskupem kardinál János Csernoch (Ján Černoch), rodem Slovák ze Skalice. Byl důsledným přívržencem Uherska. Po převratu v Maďarsku aktivně vystupoval proti Maďarské republice rad. Později, po nástupu admirála Miklóse Horthyho k moci, stál Csernoch v čele jeho odpůrců – legitimistů, snažících se o návrat Karla I. na uherský trůn.

15 Sídelním rožňavským biskupem se stal až v roce 1939 po přičlenění Rožňavy a dalších oblastí jižního Slovenska k Maďarsku. V prosinci 1925 byl nicméně jmenován titulárním biskupem scillitanenským.

16 Od roku 1945 byl však Msgr. Vojtaššák pod policejní kontrolou a tudíž téměř neschopen faktického vedení své diecéze. V roce 1951 byl odsouzený za místopředsednictví a aktivity ve Státní radě Slovenské republiky a zejména za výpady proti novému politickému režimu. S krátkými přestávkami si odpykával dlouholetou internaci v slovenských i českých věznicích a nakonec v domově důchodců v Senohrabech.

17 Více o průběhu a významu svěcení LETZ, Robert. Marián Blaha, Karol Kmeťko a Ján Vojtaššák, profily osobností troch slovenských katolíckych biskupov. In *Historický zborník*, 2011, roč. 21, č. 1, s. 58-77. ISSN 1335-8723.

V roce 1918 se s konečnou platností rozhodli odpoutat od starého Uherska. Karol Kmeťko a Ján Vojtaššák se v Martině 30. října připojili k signatářům *Deklarace slovenského národa*. Od počátku se též angažovali v Kněžské radě, konsolidačním orgánu duchovenstva v rámci katolické církve na Slovensku. Ještě jako řádoví kněží či kaplani navázali tyto mužové spolupráci se SLS, kterou považovali za stranu účinně bránící církev, křesťanské hodnoty a samostatnost slovenského národa. Od konce 20. let vstupovali tyto hodnostáři s podporou Andreje Hlinky a jeho spolupracovníků stále častěji do otevřené opozice vůči pražské vládě. Jediný Marián Blaha se od Hlinky a jeho strany spíše distancoval. Jejich vzrůstající nesouhlasný postoj s vládní politikou odrážel tradiční sebepojetí kněžské, respektive biskupské autority a dále především postupně nabývanou zkušenost konfrontace jejich tradičních pravomocí, která vedla k nedůvěře a nezřídka přerůstala v nedořešené konflikty. Ilustrativním příkladem incidentu, který vedl k hluboké a trvalé skepsi jednoho z církevních hodnostářů k českým vládním kruhům, se stalo zamítnutí vydání cestovního pasu pro Msgr. Vojtaššáka ministrem vnitra Janem Malypetrem. Vojtaššákův záměr odjet v létě roku 1922 do USA, aby se mezi slovenskými krajany pokusil omezit vliv nedávno utvořené Československé církve, byl ministerstvem vyhodnocen jako pokus šíření autonomistického hnutí v prostředí amerických Slováků. Vláda tak fakticky spišskému biskupovi zabránila odcestovat.¹⁸ V roce 1924 na Vojtaššáka navíc v politickém pamfletu ostře zaútočil protikatolicky a protiautonomisticky působící srbský kapitán v tajných službách Teodor Dimitrijevič.¹⁹ I když spišský biskup svou pastorační cestu do USA, společně s J. Čárským, M. Blahou a Pavlem Jantauschem, v létě 1926 nakonec uskutečnil u příležitosti Světového eucharistického kongresu v Chicagu, nemohl zapomenout na příkoří a urážky, jichž se mu ze strany českých vládních kruhů a útočné kampaně v českém tisku tak záhy po jeho jmenování dostalo. Vraťme se nyní k úsilí čs. vlády o dořešení delimitační otázky slovenských biskupství. Diecéze Nitra, Banská Bystrica byly národně relativně jednoduší. Území trnavské apoštolské administratury, Košice,²⁰

18 HROMJÁK, Euboslav. *S výrazom lásky trvám. Životopis spišského biskupa Jána Vojtaššáka*. Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2015, s. 136-141. ISBN 9788089170500.

19 DIMITRIJEVIČ, Teodor. *Bič boží*. Brno 1924. Text pamfletu Vojtaššáka nepravdivě vylíčil jako pyšného a primitivního člověka žijícího v přepychu a hojnosti. Označil jej za odpůrce republiky a za zastávce znovunastolení monarchie na Slovensku v čele s dynastií Cobourg. Tamtéž.

20 Žily zde po převratu jen dvě třetiny Slováků, zbytek tvořili Maďaři a Rusíni. Katolíci přitom reprezentovali jen 47 %, uniaté 35 %. Dále zde žili četní židé a kalvinisté. MATOUŠEK, Karel. *Všeobecný zeměpis Slovenska, Země a lidé*, sv. 36. Praha: Unie, 1922, s. 143.

Spiš²¹ a Rožňava²² zůstaly národnostně velmi smíšené. Zatímco diecézní hranice v Čechách a na Moravě nepotřebovaly kromě dohody s vratislavskou arcidiecézí větších úprav, nové rozhraničení a s ním související dotace církevně-správních jednotek se významně dotkly též území Podkarpatské Rusi. Také řeckokatolické eparchie prešovská a užhorodská byly národnostně velmi nejednotné, s převahou rusínského obyvatelstva, avšak s početnými maďarskými a rumunskými menšinami a představovaly zároveň nejchudší z československých biskupství.

Československý stát a římskokatolická církev byly v souvislosti s definováním nových diecézních hranic zaměstnány otázkou neuspokojivě provedené výměny nemovitostí mezi maďarskou a československou stranou. Maďarsko systematicky odmítalo československé návrhy na majetková vyrovnání a lpělo na integritě ostráhomské arcidiecéze. Odřikalo slovenským duchovním výnosy z pozbytých statků slovenských církevních subjektů, které se ocitly za maďarskými hranicemi. Maďarsko, stejně jako Československo uvalilo po válce na církevní statky vnucenou správu. Maďarská vláda podporovaná domácí katolickou církví považovala přitom ostráhomskou arcidiecézi za fundament obnovy uherské integrity, která utrpěla prohrou Rakouska-Uherska ve válce a Trianonskou mírovou dohodou. Na tom se shodovaly prakticky všechny poválečné maďarské vlády bez ohledu na jejich politickou orientaci.²³ Maďarští vysocí církevní hodnostáři proto na mezinárodním diplomatickém fóru a především v kurii šířili představu o nebezpečí laického a antiklerikálního vlivu české vlády na slovenské katolíky. Česká strana se proti těmto výpadům a irendentistickým pokusům²⁴ bránila snahou o uzavření dohody mezi ČSR a Svatým stolcem, jež by ukončila stav přerušovaných diplomatických styků po Marmaggiho aféře a zároveň řešila problém jurisdikce cizích ordinářů na československém území. Za účelem vyjednání dohody s Vatikánem byl v roce 1927 pozván do Prahy podsekretář Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Pietro Ciriaci, jenž byl v únoru 1928 jmenován pražským nunciem. V pořadí třetí zástupce Svatého stolce v ČSR vystupoval od počátku nástupu do své funkce jako zkušený vyjednaváč

---

21 Dle statistických dat z roku 1922 žilo v župě jen 58 % Slováků, dále 7 % Maďarů, 23 % Němců a 8 % Rusínů. To se pak odráželo i v náboženském složení obyvatelstva (68 % katolíků, 11 % uniatů, 15 % luteránů a 4 % židů). MATOUŠEK, ref. 20, s. 195.

22 Sever Gemeru (Gemersko-malohontské župy) byl z 90 % slovenský, východ (Rožňavský okres) jen z 50 % slovenský a jižní cíp (okres tornalijský) z 90 % maďarský. Slovenské okresy byly převážně evangelické, tornalijský kalvínský. MATOUŠEK, ref. 20, s. 199.

23 HRABOVEC, ref. 8, s. 204.

24 SOUKUPOVÁ, Martina. Rothermerova akce z roku 1927. Pokus o revizi trianonského míru. In *Dvacáté století*, 1/2009, s. 101-113. ISSN 1803-750X [1]. Maďarsko ve svém úsilí systematicky využívalo k volání po revizi hranic a restituci sporného majetku též maďarskou menšinu na jižním Slovensku.

a především konciliantní prostředník, který chce napomoci konsolidaci vzájemných československo-vatikánských vztahů.

Vzdor či „povinnost sebeobrany“?

„Akási kliatba leží na katolíkoch slovenských alebo Boh ich preháňa cez oheň očistcový. Len keby sme pri tom neutratili večné a všeobecné dobré.“

(Jan Vojtaššák)²⁵

Postoj Svatého stolce vůči Československu se po urovnání diplomatické roztržky, vyvolané v červenci 1925 oslavou svátku mistra Jana Husa, jevil vstřícný a konciliantní. Podobnou vstřícnost očekávali vládní představitelé, především ministerstvo zahraničí též ze strany domácího kléru. Nově jmenovaní slovenští biskupové se logicky snažili bránit církve a věřící v podmínkách nového státu. Intenzivně se oddávali především pastorační, charitativní a nadační činnosti. Zároveň odhodlaně obhajovali svá práva v oblasti školství a charity a bránili se tlaku socialistických stran a pokrokových hnutí, které v parlamentu prosazovaly tvrdší politiku proti církvi. Ve svém jednání vyzdvihovali především svou trvalou péči o blaho věřících. Výhodu vzájemného respektu a spolupráce církve a státu zdůraznili ostatně slovenští hodnostáři v memorandu adresovaném prezidentu T. G. Masarykovi 26. února 1919: *„Občanská a duchovní moc si mají vycházet vstříc, protože církve i stát mají moc nad týmiž poddanými [...] Církve proto neruší svazků ji se státem spojujících, leda by toho vyžadovala povinnost sebeobrany, kdežto státnická zkušenost posledních století opět a opět ukázala, že stát jen získává, šetří-li těchto vztahů.“*²⁶ Slovenští biskupové hlavě státu jasně popsali jejich představu nevyhnutelnosti sebeobrany vůči případným bezprávním ze strany vlády. Naopak od ní očekávali, že je bude podporovat, a to včetně otázky majetkového zaopatření.

Hospodaření na církevních statcích, jež se v důsledku poválečného materiálního i morálního rozvratu ocitly zejména na východě republiky ve zbídačeném stavu, představovalo pro církve skutečně nesnadnou úlohu. Tamní biskupové se potýkali s úbytkem zemědělského výnosu, s narůstajícími dluhy, zejména v roce 1919 s nekontrolovaným rozkrádáním majetku, k němuž docházelo v souvislosti

25 ANM, f. E. Jelen, k. 1. Dopis J. Vojtaššáka A. Hlinkovi, 8. 2. 1929. V dopise Vojtaššák předestírá, že by mohl hlavní slovenský předák agrární strany, ministr M. Hodža ztratit své postavení a funkci, kdyby se veřejně mluvilo o jeho souhlasu k odevzdání 23 milionů korun Maďarsku, respektive kardinálu Černochovi jakožto kompenzací za pozbylé ostříhomské církevní statky.

26 KONÍČEK, Jiří. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa: církevní-politický vývoj v letech 1918–1993*. 2. vydání. Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2005, s. 36. ISBN 8023960733.

s vpádem bolševických oddílů Béla Kuna na slovenské území.²⁷ Po roce 1919 se především část církevních beneficiátů zdržovala mimo slovenské území. Uvolněná biskupství i jiná místa, dříve obsazená maďarskými duchovními, tak byla ponechána svému osudu. Vláda proto v srpnu 1919 pověřila ministra s plnou mocí pro správu Slovenska, aby na základě zákona o mimořádných přechodných ustanoveních na Slovensku (č. 64/1918 Sb.) uvalil na nemovitě i movité katolické církevní majetky na Slovensku dočasnou vnucenou státní správu. Vnucená správa měla být nicméně pouze dočasná a byla svěřena smíšené komisi za předsednictví slovenského episkopátu.

V ČSR nebyla po převratu provedena plánovaná rozlučka. Nadále tak přetrvával rakouský model státní církve, což znamenalo, že stát církev finančně zabezpečoval, za což si nárokoval zásahy do jejího vnitřního fungování. To se projevovalo nejen v jeho nároku na *ius nominandi* biskupů, ale též v zásadích do hospodářských záležitostí, konkrétně v jednáních o delimitaci a dotaci diecézí. Vize státu a slovenského episkopátu se v tomto ohledu ovšem výrazně rozcházeły. Československé vládní kruhy se cítily částečně uspokojeny podpisem Trianonské smlouvy. Nechtěly příliš dráždit revanše chtivé Maďarsko, připouštěly tudíž jistě nezbytné ústupky. V pokusech o optimalizaci přijatelných požadavků, předložených ze strany Maďarska a Svatého stolce, ovšem vedení státu naráželo na nepochopení slovenských biskupů, kteří navzdory svým bývalým církevním vazbám v rámci Uherska vnímali Maďarsko jako nelegálního uchvatitele slovenských církevních majetků. Československo nadto pro mnohé slovenské hodnostáře stále zřetelněji představovalo proticírkevně zaměřený stát, který se nedostatečně staví na obhajobu jejich práv.

Katolická církev potřebovala finanční prostředky na charitativní činnost, nemocniční péči, školská zařízení a k údržbě církevních staveb. Uchování společenského vlivu bylo pro mnohé její čelní představitele podmíněno udržením si jisté právní suverenity a majetkové nezávislosti. Již v první polovině 20. let se navíc v prostředí slovenské církevní hierarchie objevila myšlenka existence samostatné slovenské církevní provincie, která po podpisu *modu vivendi* dále sílila. Sídlo nové arcidiecéze mělo být buď v Nitře, nebo v Bratislavě. Vláda však zprvu neměla na vytvoření samostatné slovenské církevní provincie skutečný zájem. Úspěšným popřevratovým odstraněním maďarských hodnostářů z biskupských stolců totiž již bezprostředně nehrozilo zasahování cizích ordinářů do vnitřních církevních záležitostí na Slovensku. Členové vlády a předně ministr Edvard Beneš však tento svůj postoj kvůli kontinuálnímu tlaku sloven-

---

27 Tristnímú a do jisté míry anarchickému stavu slovenských biskupství během války a po ní napomáhala také skutečnost, že mnozí maďarští ordináři dosáhli na sklonku války již vysokého věku a netěšili se dobrému zdraví.

ského episkopátu, jenž našel zastání ve Vatikánu,²⁸ po červnu 1931 přehodnotili. I v tomto ohledu projeví biskupové na Slovensku výraznou snahu vymanit se z dozoru čsl. státních úřadů a zároveň zdůraznit zaslouženou váženost, již se v římské kurii těšili za svou oddanou službu.

Konečně hospodářské krize a nárůst politického autonomismu na Slovensku ve třicátých letech postupně přivedly slovenské biskupy do pozice více či méně ofensivní sebeobrany, kterou členové vládních komisí vnímali jako protistátní činnost. Také Svatému stolci ze zřejmých důvodů záleželo na tom, aby byla zachována jakási alespoň částečná životaschopná rovnováha mezi majetkovým vlastnictvím jednotlivých diecézí. Nepřál si ani příliš bohatých biskupství, zároveň se strchoval o chátrající a zadlužené církevní statky. Vatikán proto doufal, že se na oplátku za svou vstřícnost při jednáních o delimitačních otázkách na Slovensku a zbylém území setká s vstřícností v otázce jejich majetkového zaopatření.

První spory o disponování církevním majetkem

Svatý stolec pověřil na základě prvního článku *modu vivendi*²⁹ jednáním o ustanovení nových diecézních hranic dvě na sobě nezávislé komise. První komise byla jmenována z delegátů všech zainteresovaných diecézí za předsednictví pražského nuncia. Druhá, tzv. vládní komise, byla sestavena československou vládou ze zástupců diecézí a oborových expertů. Při zasedání druhé schůze vládní komise na konci června 1928 projevil její předseda, vyslanec Kamil Krofta, jistý optimismus, když konstatoval, „že většina členů slovenského episkopátu je již získána pro základní myšlenky našeho [tj. státního] návrhu na nové rozhraničení slovenských diecézí“.³⁰ Na stejné schůzi upozornil ovšem přítomné další člen komise František Machát,³¹ „že územní rozložení církevních statků na Slo-

28 Archivio Segreto Vaticano (dále ASV), f. Nunziatura Cecoslovacchia IV, busta 61, fasc. 527, pos. 16a, fol. 269-274 či AMZV, f. Zastupitelský úřad Vatikán (dále ZÚ), k. 7. Nota státního sekretariátu Sv. stolce čsl. ministerstvu zahraničí z 11. 6. 1931 se stanovisky o delimitaci a dotaci čsl. diecézí. Samostatná slovenská církevní provincie vznikla nicméně až v roce 1977. Více k této otázce v meziválečném období LETZ Róbert. Úsilie o vytvorenie slovenskej cirkevnej provincie v rokoch 1918 – 1938. In MULÍK Peter (ed.). *Katolícka cirkev a Slováci. Úsilie Slovákov o samostatnú cirkevnú provinciu*. Bratislava: Bernolákova spoločnosť, 1998, s. 43-61. ISBN 8096787411.

29 Text otištěn např. ŠMÍD, Marek et al. *Československo a Svatý stolec. III. Diplomatická korespondence a další dokumenty 1917–1918*. Praha: Masarykův ústav a archiv AV ČR, 2015, dok. č. 134, s. 564-565. ISBN 9788086495743.

30 AMZV, f. ZÚ, k. 6, Zápis o II. schůzi vládní komise pro delimitaci a dotaci diecézí, 26. 6. 1928.

31 František Machát byl středoškolský profesor zeměpisu a dějepisu. Působil též jako lektor didaktiky zeměpisu na Přírodovědecké fakultě UK. Publikoval vlastivědné učebnice a působil jako člen vládních expertních komisí.

*vensku jest neudržitelné. Hlavní zájem slovenských biskupů jest, aby měli statky ve svých diecésích a rozloženy tak, aby jejich správa byla co nejlevnější a nejsnazší“.*³² Za tímto účelem navrhl Machát jako řešení rozsáhlé vnitřní výměny církevních nemovitostí a dále systém vzájemných peněžních kompenzací, které by byly dotovány výtěžkem z prodeje části církevních statků v rámci pozemkové reformy.³³

Dluhy církevních statků na Slovensku přitom narůstaly. Část slovenského episkopátu proto s tímto vládním plánem nesouhlasila a začala hledat zastání právě u Svatého stolce a jeho pražského zástupce. V polovině ledna 1929 požádal sbor slovenských biskupů P. Ciriaciho, aby podpořil zřízení biskupy vedené církevní komise pro správu církevního majetku na Slovensku. Stát si totiž činil nárok na výkon vrchního patronátu nad veškerým církevním majetkem. Ve snaze snížit dluh slovenských církevních subjektů totiž ministerstvo školství a národní kultury v podstatě bez souhlasu hodnostářů schvalovalo prodej slovenských biskupských a kapitulních statků. Biskupové se chtěli zbavit maďarské kurately, nehodlali však ani akceptovat kuratelu vlastního státu. Episkopální sbor proto pověřil Jána Vojtaššáka ustanovením nové církevní komise a jmenoval jej jejím předsedou s plnou mocí.³⁴ Spišský biskup se svého úkolu zhostil ihned s velkým odhodláním a energií. Neúnavně vládní straně adresoval stanoviska a námítky biskupů s cílem hájit jejich majetkové zájmy. V listu z 21. ledna 1929 Vojtaššák slovenské hodnostáře informoval, že se mu zatím nedaří zvrátit rozhodnutí o sekvestru slovenského církevního majetku svěřeného do správy Likvidační komise ustanovené v roce 1923, jež nahrazovala Centrální komisi pro správu církevních statků.³⁵ Slíbil ovšem, že své snahy a tlak na ministerstvo zahraničí zintenzivní.³⁶ V polovině února požádal nuncia, aby na ministerstvu urgoval

32 „*Je zájmem státu, aby chudoba jednotlivých diecésí zvl. diecésí řecko-katolických přestala, neboť pak stát nebude se museti o tyto biskupy majetkově starati. Provádění modu vivendi dává ke všem těmto věcem velmi dobrou příležitost, které je nutno využiti.*“ Tamtéž.

33 Kamil Krofta se přitom domníval, že „[Svatý stolec] *nemaje zájmu na tom, aby mezi biskupy byla přílišná disparita majetková, ani aby biskupové byli přílišnými boháči, bude nakloněn nyní provésti případně dosti značné přesuny neb kompenzace při rozdělování církevního majetku slovenského.*“ Tamtéž.

34 ASV, f. Arch. Nunz. Cecoslovacchia, an. 1928 (1929), busta. 61, fasc. 576, pos. 42, fol. 19r.

35 Dne 14. listopadu 1929 byla v Bratislavě konečně též vládou potvrzena a zřízena nová církevní správní komise pod předsednictvím Msgr. Vojtaššáka. Dohlížela pouze na správu sporných majetků, jež se po roce 1918 ocitly na bývalém území ostříhomské diecéze. Existence této církevně správní komise nijak nerušila vnucenou správu všech církevních statků odevzdaných do rukou P. Jantausche. KONÍČEK, ref. 26, s. 117.

36 Archiv spišské diecéze, f. Protokoly odeslané a došlé korespondence (dále Diecézní protokoly), Oběžník spišského biskupa J. Vojtaššáka, 21. 1. 1929: „*Úctive hlásim, že 17. t. m. nepodarilo sa niže písanému, hociako s každej strany pripravenému a obrnenému prerazit' frontu v Likvidačnej Komisii, ktorá, jako si sama pochvaľuje, 'stoji na betone'. Útok sa musí započat'*

schválení církevní komise biskupů. Ministerstvo zahraničí se mělo pro jakékoli případné dotazy obrátit na poslance Andreje Hlinku a Josefa Tisa.³⁷

Slovenský episkopát přirozeně podporoval katolický politický proud. Většina biskupů se angažovala v SLS už za Rakouska-Uherska. Ve spolupráci s řudáky vedli boj nejen proti bezvěrectví, liberálním a pokrokářským proudům, ale zapojili se též do národní agitace. Spojující postavou v jejich politické činnosti byl A. Hlinka. Zatímco v druhé polovině dvacátých let spolupracovali biskupové a dřívější podporovatelé SLS K. Kmet'ko a P. Jantausch hlavně s lidovci, M. Bubnič a J. Čársky spolupracovali nadále spíše s HSLS.³⁸ Míra osobní angažovanosti slovenských biskupů vůči politice Hlinkovy strany se lišila. Trvalé neshody mezi centrální pražskou vládou a slovenským episkopátem ovšem jistým způsobem vháněly tyto vysoké církevní hodnostáře do náruče slovenského autonomistického hnutí. Po úspěších HSLS v parlamentních volbách v roce 1925 slovenští duchovní zřetelně konstatovali ohromný nárůst popularity řudáckého politického programu mezi slovenskými katolickými voliči a byli tímto výsledkem v podstatě uspokojeni.

V situaci hospodářské krize, která se odrazila také na poklesu zemědělských výnosů, se slovenští duchovní stávali ještě radikálnějšími ve svých požadavcích. Českoslovenští státní představitelé si byli této situace plně vědomi. Neměli zájem na tom, aby podkopávali hospodářskou základnu nejsilnější církve. Vláda, angažovaná v otázce sporného církevního majetku v zahraničí, se proto snažila slovenskému episkopátu vyjít vstříc a tento problém v součinnosti s příslušnými ministerstvy a výše uvedenými komisemi co nejefektivněji vyřešit. Československá republika přitom Maďarsku ještě před uzavřením *modu vivendi* zaplatilo 23 milionů korun, konkrétně 7 milionů ostříhomskému biskupství a 16 milionů ostříhomské kapitule. Stát si na tuto velkou částku půjčil s vysokým 10% úrokem a byl tímto diplomatickým krokem vůči Maďarsku dlouhodobě nezanedbatelně zatížen.³⁹ Vládní delimitační komise navrhla slovenskému episkopátu pozbyté ušlé důchody z vlastnictví dřívější části ostříhomské arcidiecéze do budoucna nahradit formou peněžitých kompenzací jednotlivým biskupstvím. S tímto řešením se však část slovenského episkopátu nehodlala spokojit.

Objevily se zejména obavy o výnosy církevních lesních statků. Pozornost vládní dotační komise získal dále spor o vinice v majetku spišské diecéze ležící na maďarském území. Msgr. Vojtaššák komisi opakovaně tvrdil, že vinice jsou pro spišské biskupství a kapitulu „*životní podmínkou*“, neboť oba subjekty potřebují „*nemovitosti a přírodniny*“, které jsou jediné schopné zajistit jí trvalý

---

znova. [...].“

37 ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia IV, an. 1928 (1929), busta. 61, fasc. 576, pos. 42, f. 21r.

38 LETZ, ref. 17, s. 74.

39 ANM, f. E. Jelen, k. 1, český opis Dopisu K. Krofty kardinálu E. Pacellimu, 2. 11. 1934.

a jistý důchod, nikoli peníze nabízené státem.⁴⁰ Prohlašoval, že souhrnný majetek spišské diecéze v Maďarsku tvořený především zmíněnými vinicemi vynášel ročně asi 250 000 Kč. Spišský biskup proto ministerstvo zahraničí (respektive skrze něj státní pozemkový úřad a ministerstvo financí) žádal, aby ze svého kompenzačního návrhu, jenž měl přerozdělit státem stanovené finanční náhrady, kalkulaci spišských nemovitostí ležících v Maďarsku zcela vypustilo, se zdůvodněním, že se jedná o soukromý církevní majetek. Ministerstvo vnitra nechalo ovšem Vojtaššákova tvrzení prověřit experty. Závěr Jaroslava Hendrycha, oborového rady v delimitační komisi za ministerstvo školství, zněl, že vinice spišské diecéze ležící v Maďarsku nejsou tak výnosné, neboť vzhledem k dovoznímu clu do Československa nenacházelo toto víno odbytu.

Hlavní zdroj příjmů spišské diecéze a kapituly představovaly ve skutečnosti lesy.⁴¹ Biskup Vojtaššák pronajímal podle experta státní komise Macháta slovenské dřevařské firmě právo kácení v mensálních lesích, za což dostával ročně asi 2 miliony korun.⁴² Toto zjištění do značné míry relativizovalo Vojtaššákovu deklarovanou životní nezbytnost spišských vinic za hranicemi. Výrazný zdroj příjmů pro biskupství skutečně představovala pila v obci Hranovnica. Pozdější obvinění, že byl J. Vojtaššák po nějaké období sám majitelem či spolumajitelem této pily, z níž mu měl ročně údajně plynout zisk 3 milionů korun, zůstávají nicméně na úrovni spekulací.⁴³ Každopádně ještě dříve než na východě Slovenska propukla kulminační fáze hospodářské krize, projevoval se spišský biskup jako starostlivý a pečlivý hospodář. S jemu svěřeným majetkem se snažil zacházet zodpovědně, což odpovídalo jeho skromnému původu. Chtěl efektivně hospodářit a investovat podle vlastního úsudku pro dobro věřících. Domníval se, že on sám nejlépe ví, co je pro ně potřebné a co si zaslouží. Velice nelibě proto nesl trvajících nucenou správu církevního majetku.

Rozepré o existenci rožňavské diecéze

Kromě obavy o hospodářské zajištění svých diecézí, k níž se níže vrátíme, trápila slovenské biskupy stejně jako stát, v souvislosti s prováděním vnitřní delimitace diecézních hranic, především jejich národnostní složení. V této souvislosti

---

40 Archiv spišské diecéze, fond Protokolů odeslané a došlé korespondence, spis č. 661. Dopis Vojtaššáka na ministerstvo zahraničí, 10. 3. 1931.

41 HROMJÁK, ref. 18, s. 151.

42 AMZV, f. ZÚ, k. 7, Zápis z XX. Schůze zasedání delimitační komise, 6. 5. 1931. „*Dodatečné námítky slovenských biskupů k dotačnímu plánu jsou pro vládu nepochopitelné a jistým zklamáním.*“

43 Účelem komunistické propagandy bylo Vojtaššáka vykreslit jako třídního nepřitele dělníků a rolníků, kořistnického velkostatkáře. Církevní historik a autor Vojtaššákovy nedávné biografie výše uvedená obvinění popírá. HROMJÁK, ref. 18, s. 152.

vznesla státní delimitační komise již na začátku svých jednání návrh na zrušení rožňavské diecéze a přeskupení jejích far do sousedních biskupství.

Z celkového počtu původních 101 rožňavských far se po rozpadu monarchie nacházelo 19 far s 60 000 věřícími na cizím území. Jednalo se přitom o nejbohatší farnosti. Na území ležícím na Slovensku žilo 60 000 slovensky mluvících katolíků, dále 80 000 maďarských katolíků a 9 000 Němců.⁴⁴ Kromě nesnadného národnostního faktoru zde panovala pro katolickou církev též problematická konfesijní situace. Z celkového počtu téměř 150 000 obyvatel rožňavské diecéze ležící na slovenském území byla více jak polovina augsburského vyznání. Mezi zde žijícími Maďary bylo dále velké množství kalvinistů. František Machát ve svém rozboru pro delimitační komisi zdůraznil, že zdejší slovenští katolíci jsou převážně chudí rolníci, existenčně mnohdy závislí na spoluobčanech jiné národnosti a zároveň nijak zvlášť „*národnostně uvědoměli*“. Machát dále negativně hodnotil, že se v rožňavském biskupství udržuje poměrně nákladný biskupský administrativní aparát a pedagogický sbor (v biskupském semináři na pouhých 8 studentů připadali 4 profesori atd.), což vzhledem k hospodaření biskupství způsobuje deficit, který musí hradit stát.

Ministr Beneš, jeho zástupce K. Krofta, ale též lidovecký lídr Jan Šrámek či vládní referent pro slovenské církevní záležitosti, probošt Karol Anton Medvedský byli přesvědčeni, že duchovní rožňavské diecéze setrvávají pod silným vlivem maďarského kléru. Samotného biskupa M. Bubniče považovali za politicky nespolehlivého a věrného služebníka bývalého ostřihomského arcibiskupa Jána Csernocha.⁴⁵ Vzhledem k těmto okolnostem státní komise navrhovala, aby bylo rožňavské biskupství územně rozděleno mezi sousední diecéze a náhradou za ni měla být nově vytvořena bratislavská, respektive trnavská diecéze. Rožňavský biskup podpořen dalšími ordináři se ovšem provedení tohoto návrhu téměř okamžitě vzepřel. Spor o Rožňavu se tak stal jednou z překážek a důvodem průtahů v československo-vatikánských vyjednáváních o definitivním uspořádání diecézí. Přetrval až do uzavření dohody s kurií o provedení *modu vivendi* v květnu 1935, jež stanovila zachování rožňavské diecéze.

Biskup Bubnič pravidelně vyzdvihoval, že zachování Rožňavy s jejími slovenskými katolíky bude účinnou hradbou proti maďarskému a zároveň kalvínskému ohrožení. V dopise řeckokatolickému biskupu prešovské eparchie Pavlovi Petrovi Gojdičovi na konci roku 1928 Bubnič Rožňavu označil přímo za „*lapis offensionis štátu proti nepravým živlom*“. Požádal Gojdiče coby svého křesťanského „*pobratima*“, aby ministerstvu zahraničí doporučil biskupství zachovat.⁴⁶

44 AMZV, f. ZÚ, k. 6, Návrh na ohraničení nových diecézí, 12. 6. 1928.

45 ŠMÍD, ref. 9, s. 186.

46 ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia IV, busta 61, fasc. 527, pos. 16a, fol. 19rv–21. Dopis M. Bubniče P. P. Gojdičovi, 27. 12. 1928.

Proti dismembraci Rožňavy se v květnu 1931 rázně vyjádřil také košický biskup Jozef Čársky, jenž v roce 1925 krátce zastával funkci rožňavského apoštolského administrátora. V námitkách předložených delimitační komisi popsal Čársky Rožňavu coby území mající „*velký význam pro národnostní upevnění živlu slovenského*“.⁴⁷ V zásadě byl košický biskup především proti rozšíření své vlastní diecéze o další farnosti z rožňavské (25 maďarských far) a ze satumarské diecéze (45 většinou maďarských far). Čárského obavy umocňovala skutečnost, že jeho vlastní košická diecéze byla sama významně ohrožována působením pro-maďarsky se profilující košickou kapitulou. Velká část majetku košické diecéze ležela nadále v Maďarsku, mnozí košičtí církevní hodnostáři se tudíž bránili „odmaďarštění“ biskupství z obavy, že by byli připraveni o výtěžky církevních statků, které dosud z Maďarska dostávali. Odmítavé postoje biskupů Bubniče i Čárského kritizovala vládní komise, k níž se stále častěji přikláněl také P. Ciriaci.

V rozhovoru s československým vyslancem ve Vatikánu Vladimírem Radimským v červnu 1931 se tak pražský nuncius zmínil „*několikrát o našich slovenských biskupech s despektem; nemají prý charakteru ani širšího rozhledu, etc. a podléhají svému nejbližšímu okolí, okamžitým vlivům, takže na ně není spolehnutí. Vůči vládě vystupují jinak, jinak jednají s ním, a zase jinak s Vatikánem*“.⁴⁸ O necelý měsíc později sdělil nuncius Ciriaci v důvěrném rozhovoru ministru Benešovi a vyslanci Kroftovi, že Vatikán vzhledem k „*zřejmě lživým tvrzením biskupa Bubniče u Svatého stolce*“ již ve věci zrušení Rožňavy nejspíš nebude brát zřetel na osobnost nynějšího rožňavského administrátora. Ciriaci dodal, že on sám se od něho nadobro odvrátil.⁴⁹

Svatý stolec dostatečně chápal situaci složitého národnostního složení, která panovala na jižním Slovensku. Maďarští církevní hodnostáři se sice v kurii tradičně těšili dobrému postavení, Vatikán však oficiálně zastával neutralitu a respektoval hranice ČSR a jeho snahu vymanit čs. diecéze ze závislosti na zahraničních provinciálech. Římskou kurii kromě národnostního složení nejspíš znepokojovaly zejména nuzné sociální poměry, které v rožňavské diecézi panovaly. Zkušenost ukazovala, že sociálně slabé obyvatelstvo se snadno nechávalo strhnout předáky socialistického či komunistického tábora.

Z dalších pramenů vyplývá, že ještě zásadnější despekt choval Ciriaci k Msgr. Vojsašákovi. Dle jeho mínění přesahoval spišský biskup svoje pravomoci, choval se povýšeně vůči vyšší církevní hierarchii a svými nepřiměřenými požadav-

47 AMZV, f. ZÚ, k. 7, Zápis z XX. schůze zasedání delimitační komise, 6. 5. 1931.

48 AMZV, f. ZÚ, k. 7, Radimského zpráva na ministerstvo zahraničí týkající se jeho rozhovoru s Ciriacim hodnotící notu státního sekretariátu ve Vatikánu, 16. 6. 1931.

49 AMZV, f. ZÚ, k. 7, Zpráva z rozhovoru Ciriaciho s ministrem Benešem a K. Kroftou o postoji Vatikánu vůči čs. návrhům na úpravu poměrů na Slovensku, 6. 7. 1931.

ky zdržoval jednání s kurií. Kroftovi nuncius dokonce opakovaně tvrdil, že by Vojtaššák mohl být z důvodu svéhlavosti nahrazen v diecézi jiným biskupem.⁵⁰

Problém Rožňavy se ovšem navzdory nunciovým kritickým názorům na některé slovenské biskupy nikam výrazně neposunul. Svátý stolec nepřijal delimitační plán československé vlády, který obsahoval požadavek na zrušení rožňavské diecéze. Spor tedy pokračoval dál. Msgr. Bubnič jej v září 1931 téhož roku ostře komentoval ve svém proslovu předneseném na biskupské konferenci v Olomouci. Před plénem v podstatě obvinil státní kruhy z toho, že raději podporují maďarské kalvínské obyvatelstvo nežli katolickou slovenskou diecézi.⁵¹ Ve svém proslovu se zároveň snažil očistit od dřívějších podezření týkajících se jeho domnělých maďarónských styků a postojů, proti němu vznesených ze strany J. Šrámka a F. Macháta.⁵²

Roztrpčený rožňavský biskup se ovšem spíše nežli pochopení katolických hodnostářů v Olomouci dočkal podpory slovenských Ľudáků v čele s A. Hlinkou. Slovenská strana Ľudová stejně jako vládní kruhy viděla v národnostním složení jižního Slovenska nebezpečí. Zachování rožňavské diecéze vnímala ovšem nejen jako prostředek boje proti zdejším maďarským luteránům a kalvinistům, ale zároveň jako nástroj politického boje vůči neustávajícím protikatolickým útokům státu. Ľudácký deník *Slovák* tak centrální vládě vyčítal, že ve své snaze o zrušení Rožňavy nepřímou podporuje maďarské kalvínské obyvatelstvo a tudíž politickou iredentu. Navrch zdůraznil, že slovenská biskupství nejsou jednoduše politicky dělitelná, jelikož podobná rozhodnutí jsou pouze interní záležitostí církve.⁵³ Ministerstvo zahraničí však od rozdělení Rožňavy nehodlalo ustoupit. Slovenskému episkopátu nabídlo výměnný obchod – budou-li ordináři ochotni Rožňavu obětovat, ministerstvo zahraničí akomoduje své požadavky ohledně pozemkové reformy na slovenských církevních statcích i z ní plynoucí dotační plán. Biskup Bubnič označil tuto nabídku doslova „*terorem*“.⁵⁴

50 AMZV, f. ZÚ k. 7, Tamtéž.

51 ZAOPO, fond Arcibiskupství Olomouc, kt. 1317, f. 41-45. „[Stát] *ponecháva na tomto istom území čiročisto maďarské, kalvínské biskupstvo, za ktorým stojí jedna silná, maďarská politická strana, takzvaná národnomaďarská [...]* Na *theologiu maďarských kalvínov v Lučenci ministerstvo zdravotníctva dalo indirektné 800.000 Kč. Dalo sa to Ymke, ale vopred sa vedelo a bolo ustálené, že celé poschodie bude slúžiť pre maďarskú, kalvínskú theologiu. Maďarski kalvíni a luteráni leďva čakajú na srušenie katolíckého biskupstva a na splnenie ich dávnej túžby.*“

52 Dr. František Machát byl v letech 1919–1920 vyslán vládními kruhy na Slovensko a Podkarpatskou Rus, aby zde prostudoval a popsal jejich zeměpisnou a národnostní stránku a prozkoumal též církevní poměry. Již tehdy vypracoval návrh na rozhraničení slovenských diecézí, který počítal se zrušením rožňavské diecéze.

53 Slovo k církeвно-politickej otázke na Slovensku v spojení s „*modus vivendi*“. In *Slovák*, 6. 1. 1933, roč. XV., s. 2

54 ANM, f. Eduard Jelen, k. 1, Dopis E. Jelena vyslanci V. Radimskému, z 22. 12. 1931.

Nesmírná složitost přeskupení rožňavských far v rámci sousedních diecézí, spojená s trvalým odporem slovenské církevní hierarchie, vedla nakonec k zachování územně nejmenšího slovenského biskupství. Na základě apoštolské konstituce z 2. září 1937 (*Ad ecclesiastici regiminis incrementum*) byla z rozhodnutí Svatého stolce Rožňava zachována a společně s košickou a spišskou diecézí vyňata z podřízení jagerské provincii, k níž dosud oficiálně náležela.

Gradace sporů o církevní majetek a zákulisní jednání části slovenského episkopátu (1932–1935)

Obavy o hospodářské zajištění slovenských diecézí jak na straně hodnostářů, tak na straně státu v dalších letech nejen přetrvávaly, ale dále gradovaly. Významné jablko sváru mezi republikou a slovenskou církevní hierarchií představovala pozemková reforma.⁵⁵ Část církevního majetku měla být v ČSR dle záborového zákona (č. 215/1919 Sb.) církvi odebrána a přerozdělena drobným vlastníkům.⁵⁶ Navzdory tradičnímu nesouhlasu Svatého stolce s uplatňováním pozemkových reforem na církevní vlastnictví došlo ze strany Vatikánu při finálních jednáních o *modu vivendi* k souhlasu s provedením reformy též na čs. církevních statcích. V praxi to znamenalo, že se tyto statky (zemědělská půda jednoho subjektu nad 150 ha) ocitly v tzv. záboru a byly spravovány v rámci nucené zprávy. Slovenský episkopát se s touto skutečností těžce smířoval.

Velké zadlužení slovenských diecézí koncem roku 1931 přimělo slovenské apoštolské administrátory k naléhavé žádosti k čs. vládě. Slovenské církevní statky vykazovaly v tomto roce pasiva odhadovaná delimitační komisí na 40 milionů korun. Byla důsledkem půjček potřebných na opravy a zabezpečení chodu po válce poničeného církevního majetku a dále dlužné částky, kterou ČSR vyplatilo Maďarsku za ostříhomský majetek ležící na slovenském území (23 milionů Kč) a úroků vázících se k této státní půjčce. Ve většině případů stát tyto závazky převzal, a proto odmítal církevním subjektům vrátit statky bez zohlednění těchto dluhů. Biskupové ovšem naléhali, aby stát tuto situaci sanoval tím, že by část dluhu buď přímo zaplatil, nebo alespoň poskytl bezúročnou půjčku.⁵⁷ Minister-

55 V Radimského zprávě pro ministerstvo zahraničí týkající se jeho rozhovoru s Ciriacim se mimo jiné dočteme: „*Klíč k celému modu vivendi je v jednání s Mons. Vojtáššákem o provedení pozemkové reformy. [...] Kdyby Mons. Vojtáššák nevyhovoval, mohl by být nahrazen někým jiným. Ze slovenských biskupů se Mons. Ciriacimu zamlouvá nejspíše ještě Mons. Kmetko.*“ AMZV, f., ZÚ k. 7, 16. 6. 1931.

56 Přes počáteční agilní postup v tomto ohledu plynoucí z porevolučního antiklerikálního nadšení, došlo nakonec díky protestům katolické církve a za pomoci politického katolicismu k záboru přibližně jen 16 % církevní půdy.

57 „*Konečně žádali páni biskupové slovenští, aby pozemková reforma dále na církevních statcích slovenských nebyla prováděna, poněvadž za dnešní krise tyto statky samy již nejsou dostatečnou dotací, uváží-li se velká břemena církevních jednotek.*“ ANM, f. E. Jelen, k. 1, Dopis E.

stvo zahraničí tuto žádost zamítlo, bylo si však vědomo potencionálního nebezpečí příliš důsledného provádění pozemkové reformy, a proto uložilo Státnímu pozemkovému úřadu, aby byl v jednáních o postupu reformy vstřícný požadavkům církevních hodnostářů.⁵⁸ Kritické hlasy slovenských biskupů byly v obecné rovině podpořeny papežskou kurií, která po čl. straně rovněž žádala urychlenou likvidaci nucené správy, respektive navrácení slovenských církevních statků do církevních rukou.⁵⁹

ČSR nucený sekvestr nezamýšlelo prodlužovat donekonečna. Bylo pro něj ovšem nepřipustné, aby v nedořešené situaci majetkového vyrovnání s ostříhomským arcibiskupstvím byly nadále nárokovány, ať už z maďarské či ze slovenské strany, jakékoli výnosy z majetku v zahraničí: „*Je škodlivé, jestliže dnes udržují se pouta s Maďarskem i jen tím, že kapitulní kanovníci někteří dostávají z Maďarska prostředky poukazované jim na účet výtěžků z kapitulních statků ležících v Maďarsku. Jest jistě v zájmu církevní a národní konsolidace na Slovensku, aby podobné majetkové zásahy naprosto přestaly,*“ uvedl vrchní odborový rada ministerstva zahraničí Eduard Jelen v listu biskupovi Vojtaššákovi z března 1932. Zdůraznil, že příslušné státní úřady postrádají „*plné podpory rozhodujících církevních činitelů na Slovensku*“.⁶⁰ Neústupné pozice slovenských biskupů v čele se spišským biskupem podporoval do značné míry Svatý stolec. Jako nejvíce zainteresovaného a zároveň angažovaného hodnostáře ve sporech s Ostříhomí formálně jmenoval vatikánský státní sekretariát v červnu 1931 Msgr. Vojtaššáka zmocněncem k jednáním o provedení pozemkové reformy a o likvidaci nucené správy.⁶¹ Tato volba byla logická a praktická. Spišskému biskupovi nicméně zvýšila sebevědomí před československými úřady, neboť stvrzovala důvěru a uznání, jakým se v tomto období těšil v římské kurii.

Stanoviska československé diplomacie byla ovšem jasná a musela mít oporu v mezinárodním právu. Chtěl-li stát zachovat a chránit slovenské církevní statky, které byly dříve spravovány ostříhomskou arcidiecézí, byl podle zásady teritoriality povinen ponechat slovenské majetky ležící za hranicemi maďarským ordinářům. Ušlé zisky měly slovenské straně do budoucna kompenzovat přiměřené náhrady z dotační masy vytvořené souhrnně z vlastnictví všech slovenských diecézí. Vzhledem k velkým majetkovým rozdílům mezi biskupstvími se však vzájemná jednání vlekla. Episkopát vinil z prodlev státní úřady, jež celou zále-

Jelena vyslanci V. Radimskému, 22. 12. 1931.

58 Tamtéž.

59 S. RR. SS., f. AA. EE. SS., fasc 106, pos 97 (3), Nota della Segreteria di Stato, 11. 6. 1931, ff. 62–67r.

60 ANM, f. E. Jelen, k. 1, Dopis E. Jelena J. Vojtaššákovi, přesné datum, bohužel, neuvedeno.

61 AMZV, fond Zastupitelský úřad, k. 7, Francouzská nota Státního sekretariátu Svatého Stolce č. 1571/31 z 6. června 1931. Italsky viz pozn. Č.58.

žitost vnímaly přesně naopak a hledaly oporu u pražského nuncia a také přímo ve Vatikánu.

Svatému stolci byly ovšem pravidelně adresovány podobně naléhavé stížnosti maďarských ordinářů, v čele s ostříhomským arcibiskupem Jusztiniánem Györgym Serédím. Ten trval na stanovisku, že čs. vláda doposud neposkytla adekvátní peněžitou kompenzaci za ušlé jmění některých maďarských církevních subjektů. V několika konkrétních sporech vznesli ostříhomský arcibiskup, ústřední budapešťský a ostříhomský seminář a konečně ostříhomská kapitula žaloby před smíšeným rozhodčím československo-maďarským soudem v Haagu. V dané situaci se též P. Ciriaci ocitl pod nápor argumentací obou stran, jak o tom svědčí jeho dopis kardinálovi Eugeniovi Pacellimu. Státnímu sekretáři se v něm snažil vysvětlit, že záležitost majetkových vyrovnání v podstatě vyžaduje „*oběti z obou stran*“, což ani jedna z nich nechce pochopit a setrvává na neústupných postojích.⁶²

Spišský biskup coby předseda církevní správní komise byl ovšem v otázce sporného církevního majetku stále netrpělivější. V roce 1932 bylo zřejmé, že se již jednoznačně staví do otevřeného konfliktu se státními úřady. Msgr. Vojtaššák si byl v podstatě jist, že jej v jeho odvážných krocích podpoří slovenští katolíci i kněží. Spoléhal na výklad práva i tradiční oddanost věřících. Byl přesvědčen, že zájmy své diecéze obhajuje obětavě, nezištně, tudíž oprávněně, a doufal, že své stanovisko nakonec prosadí a bude vyslyšen nunciem i státním sekretářem E. Pacellim. Přestože byl později opakovaně obviněn z majetkových machinací,⁶³ nehodlal si obdobná nařčení vůbec připouštět ani o nich polemizovat. Jeho postoj vůči čs. vládě odrážel jistě i situaci národnostního složení Spišské župy, respektive obavy z místní, jen slabé převahy slovenského etnika. Vojtaššák se proto odhodlal vstoupit do vysoké politické hry, k čemuž jej částečně přivedla radikalizující se politická situace na východním Slovensku.

Mnozí přívrženci HSĽS se zde snažili slovenské věřící vybičovat do protivládní opozice a obhajovali za tímto účelem i spolupráci s maďarskými a německými menšinami. Pokud to vyžadovala naléhavost situace, bylo třeba jednat všemi možnými, i politickými prostředky. S vědomím autority svého vysokého úřadu se tak spišský biskup cítil výsostně oprávněn rozhodovat o interních záležitostech své diecéze. Zároveň byl přesvědčený, že je zodpovědný za blaho celé slovenské katolické církve. V tomto našel podporu u slovenského politického katolicismu a především u některých dalších církevních hodnostářů. Centrální orgány republiky tak byly stále méně úspěšné v úsilí prosazovat u těchto duchov-

62 S. RR. SS., f. AA. EE. SS., Cecoslovacchia IV, fasc. 38, pos. 42, List P. Ciriaciho E. Pacellimu, 21.7. 1931, ff. 40r–41r.

63 HROMJÁK, ref. 17, s. 152, 186–188.

ních morální povinnost loajality, kterou v počátcích republiky nadějně vyzdvihovali mnozí politici.⁶⁴

Spišský biskup se tedy rozhodl do nedořešené otázky majetkových vyrovnání s maďarskou stranou zasáhnout osobně a rozhodně. Připomeňme, že vláda zamítla žádost slovenského episkopátu na zaplacení dluhů, jimiž byly zatíženy jejich církevní statky, a nepozastavila provádění pozemkové reformy. Situace se dlouhé měsíce nikam neposouvala. Na sklonku roku 1932 tak Msgr. Vojtaššák společně s M. Bubničem a představiteli spišské, banskobystrické a košické kapituly vstoupil do tajných jednání přímo s Ostrihomí.⁶⁵ Pokusil se dosáhnout bilaterální smlouvy s kardinálem Serédím o vzájemných náhradách výtěžků sekvestrovaných majetků. Tento krok ovšem neunikl pozornosti ministerstva zahraničí.⁶⁶ Vojtaššákův postup v této věci ostře odsoudil vyslanec K. Krofta. Návštěvu zhodnotil jako porušení II. článku *modu vivendi* a nerespektování role pražského nuncia coby prostředníka československo-vatikánských jednání.⁶⁷

Ostrihomská schůzka, jež nakonec nevedla k žádné konkrétní finální dohodě, se odehrála nejen bez vědomí ministerstva zahraničí, ale také bez vědomí pražského nuncia, jenž byl tímto postupem značně dotčen. Vojtaššák měl následně římské kurii sdělit svoje požadavky údajně přímo prostřednictvím kardinála Serédiho. Podle P. Ciriaciho obvinil spišský biskup čs. vládu, že „*se církevních statků zmocnila neprávem a mluvil tak, jako by vláda je ani nechtěla církvi vrátit*“.⁶⁸ V jiném rozhovoru nuncius uvedl: „*Nejen mocní cizinci à la Serédi, ale i domácí (Vojtaššák, Bubnič a jiní čs. duchovní hodnostáři) našeptávají bez ustání kurii varovně, že čs. vláda schválně protahuje jednání za tím účelem, aby nakonec veškeré církevní statky pro sebe podržela.*“⁶⁹

Korespondence mezi Ostrihomí a vatikánským státním sekretariátem potvrzuje, že mezi spišským biskupem a maďarským primasem existovala skuteč-

64 Například ministr s plnou mocí pro správu Slovenska Martin Mičura napsal u příležitosti nitranského svěcení tří slovenských biskupů v únoru 1921 ve Slovenském denníku, že se církevní politiky na Slovensku chopili „*zodpovědní činitelé [...], kteří svoji loajalností, politickým rozhledem a osvíceností zaručují nám střízlivé a klidné řešení otázek církevně-státních*“ . LETZ, ref. 17, s. 64.

65 Před dokončením textu se, bohužel, v českých ani vatikánských archívech nepodařilo najít dokument, který by přesněji určil datum této schůzky.

66 ANM, f. E. Jelen k. 1., Zpráva ministerstva zahraničí týkající se rozmluvy K. Krofty s biskupem Vojtaššákem o jeho jednáních s ostrihomským arcibiskupem, 9. 1. 1933.

67 „*Takovýmto jednáním biskup Vojtaššák [...] jednak nerespektuje platnou dohodu s Vatikánem a pokouší se jednati přímo proti ní, což nemůže být lhostejno nejen nám, ježto je to proti naší linii globálního ujednání v rámci Modu vivendi, ale ani Vatikánu, poněvadž se zde zejména nerespektují plné moci nunciovy.*“ Tamtéž.

68 ANM, f. E. Jelen, k. 1, Zpráva vyslance V. Radimského K. Kroftovi, 4. 10. 1932.

69 ANM, f. E. Jelen, k. 1, Zpráva vyslance V. Radimského E. Jelenovi, 31. 12. 1932.

ně nemalá ochota k vzájemné dohodě. Společná vyjednávání byla jednoznačně namířena proti stanoviskům československé vlády a nebyla prosta kritiky vůči apoštolskému nunciovi Ciriacimu.⁷⁰

Zákulisní vyjednávání dvou slovenských biskupů v Maďarsku ministerstvo zahraničí jednoznačně posuzovalo jako závažný a nebezpečný postup, který ohrožuje nejen jednání o církevní majetek, ale samotnou integritu státu. Ústřední vládní představitelé přesto nezašli tak daleko, aby dotčené hodnostáře obvinili podobně jako člena pravicového křídla HSLS Vojtěcha Tuku z vlastizrady.⁷¹ Neodvážili se stíhat papežovy přímé apoštolské zástupce. Ve třicátých letech navíc Československo více než kdy dříve potřebovalo působit konsolidovaně a nechtělo odhalovat jakékoli vnitřní odstředivé síly, které by ho ohrožovaly. V říjnu 1932 uzavřela totiž ľudová strana politickou dohodu se Slovenskou národní stranou a obě vytvořily jednotný autonomistický blok. Toto uskupení si na trenčínském sjezdu na sklonku prosince 1932 stanovilo společný program, jehož základem byl požadavek vytvoření samostatného slovenského sněmu se zákonodárnou mocí zvláště v otázkách kulturních, administrativních, soudních, hospodářských a sociálních.⁷² Do čela HSLS se dostávala mladá generace slovenské katolické inteligence. Vládní kruhy si tak zřetelně uvědomovaly, že v českém i slovenském katolickém prostředí opět narůstají kritické hlasy, které vystupují stále otevřeněji protivládně.⁷³ Nediplomatický krok části slovenské vysoké církevní hierarchie v čele s Vojtaššákem silně znepokojil a rozladil ministra Edvarda Beneše, který byl v celém procesu vyjednávání modu vivendi od počátku osobně angažován. Bez nadsázky lze konstatovat, že Beneš tuto dohodu považoval částečně za svůj vlastní úspěch.

O zákulisních jednáních Vojtaššáka a Bubniče v Ostrihomi se díky provládnímu tisku dozvěděla široká veřejnost. Cestu biskupů do Maďarska komentovalo *Národní osvobození* (24. 12. 1932), *Československá republika* (3. 1. 1933) či *Slovenský denník* (31. 12. 1932). Text redaktora Rastlislava Korčáka v něm odsuzoval rozvracečské chování obou slovenských hodnostářů. Napsal o nich mimo

70 Kardinál Serédi si např. v listu z 24. dubna 1933 stěžoval E. Paacellimu, že navzdory faktu, že jednání s Msgr. Vojtaššákem se ukazují jako schůdná a vedoucí k dohodě, pražský nuncius jedná v intencích československé vlády, jež maďarské církvi odepírají její práva. Žádal proto Pacelliho, aby ve státním sekretariátu působil v zájmu ostříhomské arcidiecéze. S. RR. SS., f. AA. EE. SS., Cecoslovacchia, fasc. 101, pos. 97, f. 22-23.

71 V roce 1929 byl V. Tuka odsouzen k patnácti letům žaláře za špionáž ve prospěch Maďarska a veřejné vystupování proti československé vládě s pokusem vyvolat odtržení Slovenska v tzv. kauze o vacuum iuris. Více např. BARTLOVÁ, ref. 1, s. 85-89.

72 RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: 1. díl Československé vztahy 1914–1945*. Bratislava: Academic Electronic Press; Praha: Ústav T. G. M., 1997, s. 260. ISBN 8088880106.

73 ŠEBEK, Jaroslav. *Za Boha, národ, pořádek*. Praha: Academia, 2016, s. 103-109. ISBN 9788020025760.

jiné, že jsou oproti svým maďarským protějškům „s většími vyjednávacími zkušenostmi a rafinovanou společenskou kulturou“ nedostatečně vybaveni a neměli se proto do podobných pokusů pouštět. Československý stát se „celkom ináč môže opreť maďarským nárokom v rámci modu vivendi, zjednaným priamo s Vatikánom, a s účinnou legitimáciou správy cirkevných majetkov v ruke“.⁷⁴ Na tuto tiskovou kampaň vládních deníků urychleně zareagoval ľudácký *Slovák* sérií hned několika článků: „Ak aj urobili [Vojtaššák a Bubnič] zákrok v Maďarsku, urobili ho v zaujme cirkevnom a slovenskom, nasledovne aj štátnom. [Deník] *Slovák*, ktorý si považuje za povinnosť hájiť česť a dobré meno svojich cirkevných hodnostárov, ustaluje, že práve tí dvaja nepotrebujú od toho pokrokárskeho žurnálu legitimácie, čo do vlasteneckých citov a postupu v čisto cirkevných, hoci majetkových veciach.“⁷⁵ Navazující text *Slováka* z 3. ledna 1933 označil *modus vivendi* za nedochůdče, tuberkulózní, chudokrevné dítě a obvinil ministerstvo zahraničí z toho, že vinu vleklých a nikam neústících jednání týkajících se sporu o ostráhomské církevní majetky svádí nespravedlivě na Maďarsko. „Za čtyři roky jsme se nepohnuli kupředu,“ tvrdilo se v článku z následujícího dne, který osočil Prahu z toho, že ve svých požadavcích na Svatý stolec přesahuje své pravomoci, které přináležejí pouze a jedině katolické církvi a jejím hodnostářům. Článek dále nepokrytě hlásil, že Maďaři si dotčené církevní majetky a výtěžky z nich nárokují právem a spravedlivě. Vládu označil za jedinou zodpovědnou za zadlužení slovenských diecézí. Měla by tudíž provést nejjednodušší delimitační a dotační plán a smířit se s tím, že se jedná o jmění maďarských církevních beneficiátů.

Tyto výroky představovaly zřetelné protivládní vyjádření. Otevřeně vstřícný postoj samotného předsedy ľudáků vůči maďarské církevní hierarchii a jejich nárokům přitom souvisel s již několik let trvající politickou orientací HSLŠ. Od parlamentních voleb v roce 1925 se počet jejích voličů začal rozrůstat rovněž o nezanedbatelně velkou skupinu maďarských či promaďarských stoupenců žijících na Slovensku, kteří v té době nebyli uspokojeni svým druhořadým postavením ve veřejném životě (ve školství, ve státní správě a ve státních podnicích jako např. na železnici).⁷⁶ Hlinka tento fakt toleroval s tím, že každý hlas je potřebný, pokud se má strana u voličstva prosadit. V letech hospodářské krize tak slovenský autonomismus mimo jiné též za pomoci myšlenky „praobyvatel Slovenska“, akceptoval ve svých řadách slovenské Maďary a Němce a zastával se jejich práv s jasným cílem společné opozice proti české politické scéně.

74 ANM, f. E. Jelen, k. 1., výstřižek „K zákulisnému jednaniu slovenských a maďarských biskupov v Maďarsku“. In *Slovenský denník*, 31. 12. 1932.

75 „Slovo k cirkevno-politickej otázke na Slovensku v spojení s „modus vivendi“. In *Slovák*, 3. 1. 1933, ročník XV., č. 2, s. 3.

76 BARTLOVÁ, ref.1, s. 76; BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země koruny české: 1929–1938*. Praha: Paseka, 2002, s. 186. ISBN 8071854255.

Navzdory výše citované, poměrně bouřlivé tiskové kampani obou dotčených stran na počátku roku 1933 a navzdory prohlubující se hospodářské krizi se jednání o majetkové vyrovnání s Maďarskem v následujících šesti měsících nikam výrazně neposunula. Svůj podíl na tom tentokrát nesla i aféra spojená s nunciem Ciriacim. Ten musel v říjnu 1933 opustit Prahu v důsledku aféry, která propukla po Pribinových slavnostech uspořádaných v srpnu 1933 v Nitře.⁷⁷ Pražský nuncius dotčen ostrými útoky agrárnického Venkova na svou osobu i Svatý stolec, začal totiž v září 1933 znenadání pět chválů na A. Hlinku. Za hluboké sympatie vyjádřené ve *Slováku* Hlinkovi a slovenským katolíkům byl na žádost ministerstvo zahraničí vypovězen z ČSR.⁷⁸ Pokračování jednání o *modus vivendi* bylo tak na nějaký čas ochromeno. Vládní delimitační komise k 24. prosinci 1933 nicméně vyhotovila sanační plán, jenž měl posloužit k vyrovnání pasiv slovenských církevních majetků vzniklých za dobu vnucené správy. Komise ovšem neuznala oprávněnost požadavku vydání statků biskupstvím bez dluhů a břemen a také nehodlala upustit od pozemkové reformy.

Reakcí na tuto situaci bylo druhé samostatné vyjednávání Msgr. Vojtaššáka (bez pověření vlády) s kardinálem J. Serédim v červenci 1934.⁷⁹ Spišský biskup v Ostřihomi dle vlastních slov uzavřel jakousi oboustrannou smlouvu ustanovující „spravedlivé“ rozdělení katolických majetků mezi církevními beneficiáty na Slovensku a v Maďarsku, kterou jako jedinému kompetentnímu fóru předložil Vatikánu.⁸⁰ Rozladěnému ministerstvu zahraničí, které bylo o jeho postupu opět informováno, biskup navíc sebevědomě vzkázal: „*Ustaľujem tu len to, že až by bol môj projekt i Sv. Stolicou prijatý, postavil som zlatý most našej vláde, eminentne nášmu ministerstvu zahraničia ku konečnému zriadeniu cirkevno-politických vecí na Slovensku.*“⁸¹

Jako už dříve v minulosti, spišský biskup překročil své pravomoci a nerespektoval samotnou podstatu *modu vivendi*, který stipuloval proces přímých jednání jen mezi Svatým stolcem a Československem. Vojtaššák nadto Svatému stolci adresoval obvinění osočující čs. ministerstva a jejich orgány z toho, že dočasná správa slovenských církevních majetků způsobila nenahraditelné škody a nemá

77 Nitranský biskup Marián Blaha se musel na nátlak pražské vlády vzdát předsednictví organizačního výboru nitranských slavností, jehož byl na základě pastoračního listu z 15. února 1933 pověřen ostatními slovenskými biskupy.

78 ŠMÍD, Marek. Pietro Ciriaci. Neúspěch v Československu klíčem k jeho dalšímu vzestupu? In *Historia Olomucensia* 44/2013, s. 35-73. ISSN 1803-9561; HRABOVEC, Emília. Pribinove slávnosti v Nitre a vypovedanie nuncia Ciriacha z Česko-Slovenska 1933. In *Studia historica Tyrnaviensia*, 2004, s. 73-96. ISBN 8080820074.

79 S. RR. SS., f. AA. EE. SS., Cecoslovacchia, fasc. 120, pos. 97, ff. 6r–13r. Seznam všech nárokovaných majetků slovenských diecézí v Maďarsku odeslaný J. Vojtaššákem E. Pacellimu, 20. 7. 1934.

80 ANM, f. E. Jelen, k. 1., Dopis J. Vojtaššáka K. Kroftovi, 25. 9. 1934.

81 Tamtéž.

uspokojivých výsledků.⁸² Kroftovi a Benešovi tehdy již opravdu docházela trpělivost.⁸³ Situace se stávala závažnou. Pokud by Vatikán těmto kritickým hlasům uvěřil, byla by nejspíš opět na dlouhou dobu zvrácena ochota Státního sekretariátu Svatého stolce přistoupit k urychlenému podpisu dohody o vnější delimitaci diecézních hranic, tím spíše, že vzájemnou komunikaci mezi Prahou a Římem v předchozích měsících zaměstnávala otázka vyrovnání s vratislavskou arcidiecézí. (K definitivnímu ustanovení hranic vratislavského arcibiskupství došlo nicméně až v 70. letech.) Vláda urgentně potřebovala dořešit dotační otázku slovenských biskupství, aby byla zastavena další kritika týkající se špatného hospodaření vnučené správy na slovenských církevních statcích. Ministerstvo zahraničí zároveň doufalo, že požadavky maďarských církevních jednotek nebudou řešeny mimocírkevní cestou před smíšeným rozhodčím soudem v Haagu.

Tentokrát ovšem Ján Vojtaššák rozehrál příliš vysokou hru. Ve snaze urychleně docílit rozdělení sporného ostríhomskeho majetku, a zároveň donutit vládu k definitivnímu ukončení vnučeného sekvestru, svolil k významným ústupkům maďarské straně.⁸⁴ Adekvátní reakce na sebe nedala dlouho čekat. Téměř všichni slovenští biskupové kromě M. Bubniče, tedy P. Jantausch, M. Blaha, K. Kmeťko, P. Gojdič a J. Čársky podali 9. srpna 1934 protest ke Svatému stolci vůči řešení, které J. Vojtaššák navrhl Vatikánu jako východisko majetkového vyrovnání s Maďarskem. Obvinili jej z přílišné vstřícnosti vůči J. Serédimu, konkrétně z toho, že dovolil, aby 75 % všech sporných církevních majetků patřilo Maďarsku a jen 25 % Slovensku.⁸⁵

Představený spišské diecéze zklamal důvěru ostatních slovenských biskupů. Jejich protestní list do Vatikánu lze interpretovat jako roztrpčení nad výsledkem Vojtaššákových jednání spíše nežli jako náhlý projev loajality k čs. státu. Vojtaššákova dohoda se Serédim totiž paušálně znevýhodňovala benefiční majetek všech slovenských diecézí. Biskupové pravděpodobně pojali osobní podezření, že spišský biskup jednal s úmyslem zvýhodnit své vlastní biskupství.⁸⁶ Vojtaššák

-
- 82 ANM, f. E. Jelen, k. 1, český překlad Dopisu K. Krofty kardinálu E. Pacellimu, 2. 11. 1934.
- 83 AMZV, f. Politické zprávy Vatikán, r. 1934, Rkp. dopisu K. Krofty B. Messánymu, 19. 9. 1934: „*Pouze k Vaší osobní informaci, komplikace nastala tím, že Vojtaššák se dohodl za zády vlády se Serédim o rozdělení slovenských církevních statků na basi pro nás naprosto nepřijatelné. Šetření o této věci je v plném proudu. Zatím se v rozmluvě s kardinálem [Pacellim] nevyjadřujte příliš pesimisticky.*“
- 84 CSÍKY, Balázs. Az első bécsi döntés hatása az Esztergomi Főegyházmezgyére 1938–1945. In *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, 2012, Vol. 24, No 3–4, s. 79–103, zde s. 81.
- 85 S. RR. SS., f. AA. EE. SS., Cecoslovacchia, fasc. 120, pos. 97, ff. 24r–28r.
- 86 V té době již prosakovaly na veřejnost podezření, že dřívější hospodaření biskupa v jeho diecézi vedla k jeho osobnímu obohacení. Podezřelá byla v roce 1932 například suma 3 325 000 Kč, jíž biskup z vlastních zdrojů přispěl na kompletní přestavbu kněžského semináře spišské diecéze. HRMJÁK, ref. 18, s. 154.

se těmto obviněním bránil dopisem do Vatikánu z 15. října 1934.⁸⁷ Vinil v něm československou vládu, že nese vinu na neřešení problému snížení dluhů slovenských církevních statků. Váhavá reakce kurie jej nakonec přiměla zastavit činnost církevně-správní komise, jíž byl předsedou a stáhnout svá ostrá obvinění vůči vládě.

Svatý stolec se ve skutečnosti tehdy nalézal pod paralelní salvou maďarských i československých žádostí a stížností, jimiž se obě zúčastněné strany navzájem osočovaly. Někteří vatikánští hodnostáři dopřávali kredit Vojtaššákovu obvinění, že ČSR se všemocně brání odevzdání církevních statků do správy církve. Sekretář kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Giuseppe Pizzardo například otevřeně doznal, že jsou mu návrhy biskupa Vojtaššáka kardinálu Serédimu známy. Prohlásil ovšem, že Svátý stolec není zodpovědný za chování jednotlivců. Tvrdil, že takovéto jednání nemá prý na Vatikán vliv.⁸⁸ Kurie se každopádně ve svých výrocích ohledně státní správy slovenských církevních statků na sklonku roku 1934 vyjadřovala velmi nepříznivě. Ministerstvo zahraničí se proti podobným nařčením rozhodně ohrazovalo. Jeho pozici však komplikovala účinná maďarská propaganda šířící ve Vatikánu obvinění o přetrvávajícím špatném vztahu ČSR ke katolické církvi a její hierarchii.⁸⁹ Na počátku 30. let bylo přitom Maďarsko Vatikánem nadále vnímáno pozitivně jako významný sloup katolicismu ve střední Evropě. Primas Serédi si v římské kurii uchovával velký vliv díky osobnímu přátelskému vztahu s papežem Piem XI., který jej pokládal za znalce církevního práva v otázce mezinárodních vztahů. Také poměr maďarské vlády ke Svátému stolci byl v té době velice srdečný, podobně jako poměr kurie k ministerskému předsedovi Guyulovi Gömbösovi.⁹⁰

I tyto okolnosti přispěly k tomu, že taktika spišského biskupa do značné míry přeci jen přinesla své ovoce. Není nejspíš příliš odvážné uzavřít Vojtaššákovu zákulisní jednání tímto hodnocením. Konečný rozsah a způsob provádění pozemkové reformy byl sjednán mezi vládní stranou a církví nakonec v součinnosti se spišským biskupem (generální dohoda o statcích tvořících dotační masu). Posouzení vzájemných nároků československých a maďarských církevních jed-

87 S. RR. SS., f. AA. EE. SS., Cecoslovacchia, 1934, pos. 97 P. O., fasc. 120, ff. 35r.–36r.

88 Zároveň ale prohlásil: „Odevzdejte ihned statky, které držíte již 16 let. Nevěřím, že je odevzdáte, vždyť se o to pokoušeli již tři nunciové.“ AMZV, f., ZÚ k. 7, Zpráva Radimského na ministerstvo zahraničí týkající se jeho rozhovoru s G. Pizzardem, 19. 10. 1934.

89 Teprve na konci června 1934 byl formálně definitivně vyřízen incident vypovězení nuncia Ciriaciho výměnou oficiálních omluvných listů mezi ministrem Benešem a sekretářem Pacellim na jedné straně a nunciem a Benešem na straně druhé. Vatikán si na čs. vládě nadto vyžádal oficiální vyjádření politování nad urážkami, kterých se čs. tisk dopustil proti papeži. AMZV, f. Politické zprávy Vatikán 1934, II. periodická zpráva II. čtvrtletí, 11. 7. 1934.

90 AMZV, f., PZ Vatikán 1934, Politická zpráva čtvrtletní, 8. 4. 1934.

notek na sporný ostříhomský majetek se s konečnou platností ujal Svätý stolec, respektive dikasterium římské kurie.⁹¹

Dne 14. května 1935 uzavřela ČSR s Vatikánem *Dohodu o postupu provádění a naplňování modu vivendi* (č. 1. 576/35). Ve třetím článku se čs. vláda zavázala, že slovenské církevní statky vydá do rukou církevního správce. Již v prosinci 1934 doporučilo ministerstvo zahraničí za nejvhodnější kandidáty na toto místo trnavského administrátora Pavla Jantausche či královéhradeckého biskupa Mořice Píchu.⁹² Dne 1. června 1935 převzal Msgr. Jantausch designovaný Svätým stolcem od státní administrativy slovenské církevní statky a byl pověřen, aby po dobu čtyř měsíců dohlížel na revizi dosavadního hospodaření těchto subjektů. Tímto byla Československá správní komise a společně s ní i likvidační komise zrušena.

Volbu P. Jantausche za správce církevních statků vláda pojala jako jistou garanci budoucí vstřícnosti v jednáních se slovenskými hodnostáři. Ministerstvo zahraničí nemohlo dále tolerovat spišského biskupa v čele jakékoli správní komise dohlížející nad slovenským církevním majetkem. Naopak Jantausch se v předchozích krizových letech ukázal jako ochotný se s vládou dohodnout. Námitky, které měla republika v roce 1922 proti jeho nominaci do čela jednoho ze slovenských biskupství, byly za současné situace zapomenuty.

Msgr. Pavel Jantausch se před převratem i po něm angažoval národně, pomáhal zakládat slovenské národní rady a jako okresní předseda SLS v Topolčanech aktivně hájil práva Slováků.⁹³ Po svém jmenování trnavským administrátorem však svou dřívější stranickou aktivitu do značné míry omezil. V porovnání s jinými slovenskými hodnostáři rozuměl zřejmě více potřebě vzájemné spolupráce a kompromisu se státní stranou ve složité otázce majetkových vyrovnání. Sám se ostatně po léta aktivně účastnil správy slovenských statků.

Vláda mohla také ocenit jeho dlouholeté úsilí zvrátit skepsi Svätého stolce v oprávněnosti zřízení bratislavské teologické fakulty, která vznikla nicméně až po dlouhých průtazích v roce 1936. Trnavský biskup rovněž projevil vstřícnost ke kompromisu s vládou v otázce postátňování církevních škol na Slovensku. V létě 1935 tak byla Msgr. Jantauschovi svěřena nesnadná úloha stát se diplomatickým urovnávčem rozdílných zájmů mezi státem a slovenským episkopálním sborem.

Současně s nástupem nového pražského nuncia Saverio Rittera v říjnu 1935 do funkce tak prakticky nastala další éra diplomatických styků ČSR s Vatiká-

91 AMZV, f. ZÚ 9, Srov. Dopis Ministerstva zahraničí státnímu sekretáři E. Pacellimu, 11. 6. 1935.

92 ANM, f. E. Jelen k. 1., List V. Kožíška E. Jelenovi shrnující Benešovo rokování s Luigim Punzolou, 3. 12. 1934.

93 BOSÁK, Lubomír – KÝŠKA, Patrik (ed.). *Velký duchom: dr. Pavol Jantausch, biskup, prvý apoštolský administrátor trnavský*. Vrbové 2010, s. 11-13. ISBN 9788097040635.

nem. Navzdory původnímu příslibu kurie z května 1935 nedošlo nicméně k odvolání maďarských žalob u soudu v Haagu. Československo se tohoto požadavku nakonec vzdalo.⁹⁴ Z prezidentských voleb v prosinci 1935 vzešel jako vítěz E. Beneš. Jisté zásluhy na tom měl i nuncius Ritter, kterému se podařilo v Benešův prospěch přemluvit A. Hlinku a umírněnější část jeho strany.

Celková politická situace v republice se však již zřetelně vyvíjela jiným směrem. Národnostní menšiny a jejich mluvčí, včetně církevních, se ozývali vůči české politické veřejnosti a jejím špičkám stále kritičtěji. Požadavek administrativní a kulturní autonomie Slovenska byl prezentován stále častěji a hlučněji. Nejinak tomu bylo na oslavě Hlinkových sedmdesátin koncem září 1934 v Ružomberoku. Došlo zde k politické manifestaci, před jejímž zahájením celebroidně vytrvalý spolupracovník, spišský biskup, polní mši.⁹⁵

Na politickém fóru gradovaly výtky kritizující vládu za předchozí špatné hospodaření se slovenským církevním majetkem a neschopnost definitivního naplnění dohody o *modu vivendi*. Karol Sidor, Josef Tiso, Andrej Hlinka, Martin Rázus a několik dalších slovenských poslanců ve své parlamentní interpelaci z 21. ledna 1937 pak obvinili vládu, že v roce 1919 dala církevní majetky na Slovensku úmyslně do záboru, aby byl slovenský katolicismus hospodářsky oslaben a ochromila se tak jeho celková vitalita.⁹⁶

Toto výše uvedené stanovisko ostře kritizující československé vládní kruhy podporovala ovšem jen část slovenské vysoké církevní hierarchie. Naopak, Msgr. Jantausch příslušným ministerským úřadům dodal ve všech ohledech pochvalně znějící revizní protokoly o převzetí církevního vlastnictví a snažil se o svém závěru přesvědčit nuncia Rittera a římskou kurii. Někteří slovenští biskupové však byli ve druhé polovině 30. let do jisté míry ovlivněni propagandistickou kampaní autonomistického bloku, který obviňoval ČSR z přílišné náklonosti k SSSR.⁹⁷ Tyto domněnky je znepokojovaly. Na rozdíl od agitace slovenského kněze, politika a agenta Františka Jehličky u Svatého stolce⁹⁸ však k otevřeným

94 Vatikán totiž v průběhu jednání přišel s novým požadavkem – buď dojde ke schválení *modu vivendi* v ČSR parlamentní cestou, nebo bude Vatikán zproštěn závazku přimět maďarskou stranu k odvolání žalob podaných v Haagu. Pro Československo však tato podmínka nebyla přípustná. AMZV, Praha, fond PZ Vatikán: 1936, periodická zpráva č. 3.

95 BARTLOVÁ, ref. 1, s. 96.

96 Poslanecká sněmovna NS RČS 1935–1937, PS 1937, Tisk 771/I. Interpelácia poslanca Karola Sidora vládě vo veci rímsko-katolíckych církevných majetkov, nachádzajúcich sa pod záštitou. http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0771_01.htm.

97 Srov. Interpelaci slovenských poslanců, bod 2: „*Tendenčnost, nedemokratickosť ba priamo protikatolícka zaujatost' tohoto neupraveného vz'ahu [ČSR a Svatého stolce] bije tým viac do očí, keď uvážime ochotu, s akou sa siahlo k vytvoreniu nielen dobrého, ale priamo intímneho pomeru so SSSR, s týmto zásadným nepriateľom každého pokroku, civilizácie a všetkých základov, na ktorých dnešná spoločnosť spočíva.*“ Tamtéž.

98 Jehlička v kuriálních kruzích rozšiřoval například lživou informaci o tom, že ČSR na svém

výpadům proti ČSR nepřistoupili. Oproti tomu Ján Vojtaššák zůstal nejradikálnější a nejreakčnějším ze slovenských ordinářů navzdory koncesím, které ČSR vůči slovenské církvi akceptovalo.

Apoštolští administrátoři jmenovaní po vzniku ČSR byli zajisté starostlivými biskupy, kteří napomáhali duchovnímu a kulturnímu rozvoji slovenské společnosti. Zároveň se cítili povinni šířit a podporovat v ní svébytné kulturní a duchovní hodnoty. V počátcích republiky přesto veřejnosti vštěpovali státoprávní vědomí a myšlenku užitečnosti sounáležitosti k novému státu, jenž měl slovenské věřící zbavit maďarského područí. Garantovat hranice nových diecézí tak, aby vyhovovaly národnostně, bylo společným cílem státu i církve. Slovenský episkopát byl však mnohdy nesebekriticky přesvědčen, že pražský byrokratický aparát omezuje hospodářský, a tím i kulturní a sociální vývoj slovenské církve. Léta 1927–1938 tak představovala roky přetrvávající nedůvěry mezi státem a biskupy. Narůstající deloajalitu duchovních, jež byla důsledkem této nedůvěry, lze ovšem vzhledem k trvajícimu antiklerikalismu české politické scény do značné míry chápat jako nevyhnutelnou.

* Článek vznikl v rámci výzkumného projektu GA 16–15083S nesoucí název *Éra nuntia Ciriaciho. Československo–vatikánské vztahy 1928–1934*.

LOYALITÄTSKONFLIKT. DIE EINSTELLUNGEN DES SLOWAKISCHEN EPISKOPATS IM PROZESS DER KOMPLIZIERTEN UMSETZUNG VON MODUS VIVENDI 1928–1935

EVA HAJDINOVÁ

Der Beitrag bedient sich des Konzepts des Loyalitätskonflikts, mit dessen Hilfe die gemeinsamen politischen Verhandlungen über die Umsetzung des Abkommens über Modus Vivendi in den Jahren 1928–1934, die die zentralen tschechoslowakischen politischen Organe mit dem slowakischen Episkopat führten, analysiert werden. In den Verhandlungen engagierte sich selbstverständlich der Heilige Stuhl, der als hoheitliche Autorität bei der abschließenden Entscheidung über die Aufteilung und der Vermögensdotiation der slowakischen Erzdiözesen auftrat. Der Tschechoslowakei ging es darum, damit sich die Grenzen der Diözesen mit der Staatsgrenze der Tschechoslowakei überdeckten. Die

---

území zřizuje letiště pro sovětské vojenské letectvo. Ve svých propagandistických letácích požadoval oddělení Slovenska a Podkarpatské Rusi od Československa, protože tato území, na rozdíl od českých zemí, nechtějí být „mostem bolševismu do Evropy“. STEHLÍKOVÁ, Michaela. *Vztahy Československa s Vatikánem v letech 1935–1938*. Bakalářská práce FSS Masarykovy univerzity, Brno 2014, s. 28.

Tschechoslowakei sequestrierte dabei in der unstabilen sozialen, politischen und wirtschaftlichen Nachkriegsklima die slowakischen kirchlichen Besitztümer. Diese Tatsache rief eine immer größer werdende Unzufriedenheit, Skeptizismus und Misstrauen der slowakischen Ordinäre, unter der Führung des Zipser Bischofs Msgr. Ján Vojtaššák, hervor. Nach dem Kriegsende äußerte die slowakisch sprechende Kirchenhierarchie völlige Unterstützung für die tschechoslowakischen Staatsbildende Idee, jedoch seit dem Ende der 20er Jahre kritisierte sie immer schärfer den Staat wegen der unkorrekten und nicht berechtigten Verwaltung der kirchlichen Besitztümer. Bei dieser Kritik fanden die slowakischen Ordinären die Unterstützung unter den führenden Vertreter der Hlinkas slowakischen Volkspartei. Der gegenseitige Konflikt kulminierte im Dezember 1932 und im Juni 1934 durch die geheimen Verhandlungen der Bischöfe J. Vojtaššák und M. Bubnič mit dem Erzbischof von Esztergom Jusztinián Serédi. Angesichts der andauernden revisionistischen Bemühungen Ungarns gegenüber der Tschechoslowakei, gerieten die Bischöfe dadurch in einem eindeutigen Interessenkonflikt und sie verletzten de facto das frühere Loyalitätsprinzip.

Mgr. Eva Hajdinová Ph.D.
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
Gabčíkova 2362/10, 182 00 Praha 8
Česká republika
e-mail: hajdinova@mua.cas.cz